

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв

ХОРОЗНАВСТВО ТА МЕТОДИКА РОБОТИ З ХОРОМ

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Музичне мистецтво”

Спеціалізація
“Хорове диригування”

Київ – 2008

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв

ХОРОЗНАВСТВО ТА МЕТОДИКА РОБОТИ З ХОРОМ

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Музичне мистецтво”

Спеціалізація
“Хорове диригування”

Київ – 2008

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

ХОРОЗНАВСТВО ТА МЕТОДИКА РОБОТИ З ХОРОМ

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв

I–II рівнів акредитації. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2008. – 12 с.

Укладач	<i>Л. І. Коломієць</i> – викладач вищої категорії Київського державного вищого музичного училища ім. Р. М. Глієра
Рецензенти:	А. П. Лащенко – професор Національної музичної академії ім. П. І. Чайковського, доктор мистецтвознавства <i>Л. А. Байда</i> – доцент Інституту мистецтв Київського національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, заслужений діяч мистецтв України
Редактор	<i>Є. Д. Колесник</i>
Відповідальний за випуск	<i>А. І. Ткаченко</i>

Навчальне видання

Формат 60×84_{1/16}. Папір офсетний. Друк ризографічний
Ум. друк. арк. 0,7. Наклад 150 прим.

ПП “НОВА КНИГА” м. Вінниця, вул. Квятека, 20

Свідоцтво про внесення суб’єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції

ДК №2646 від 11.10.2006 р.

Тел. (0432)52-34-80, 52-34-82 Факс 52-34-81

E-mail: info@novaknyha.com.ua

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв України, 2008

Загальна кількість годин – 135
Лекційних – 74
Самостійна робота студентів – 61

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Предмет “Хорознавство та методика роботи з хором” в музичному училищі є складовою частиною професійної підготовки студентів за спеціалізацією “Хорове диригування”. Студенти диригентсько-хорового відділення музичного училища готуються до виконавської та педагогічної діяльності і після закінчення навчання, як правило, працюють художніми керівниками дитячих або самодіяльних хорів, викладачами початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів та загальноосвітніх шкіл. У результаті вивчення предмета в комплексі спеціальних дисциплін (“Хоровий клас”, “Диригування”, “Хорова література”, “Хорове аранжування” та ін.) студент повинен:

- знати теоретичні основи хорознавства, класифікацію співочих та хорових голосів, їх діапазон та регістрову будову, правила інтонування ступенів мажорного та мінорного звукорядів, основну музичну термінологію;
- розуміти інтонаційні закономірності ступенів мажору та мінору на основі ладового взаємозв’язку в мелодичному та гармонічному викладенні, теоретичну основу хорового строю, шляхи досягнення ансамблю для створення художнього образу твору;
- вміти анувати хорові партитури, аналізуючи їх виразні засоби, вокально-хорові та інтонаційні труднощі.

Мета та завдання курсу – дати студентам тверді й різнобічні знання теоретичних основ хорового мистецтва, які є узагальненням творчої практики хорового виконавства, одночасно озброївши їх знаннями організаційно-творчих та методичних принципів і прийомів роботи з хоровим колективом.

Методичні рекомендації

Викладення теоретичних основ хорового мистецтва обов’язково мусить підкріплюватись прикладами з хорової літератури і хорової виконавської практики. Особливу роль тут відіграє музично-ілюстра-

тивний матеріал: зразки народних пісень, кращі хорові твори вітчизняної і зарубіжної класики, твори різних стилів та жанрів.

Теоретичні заняття слід поєднувати з практичними.

Практичними формами роботи можуть бути:

- хорознавчий або методичний (відповідно до розученого матеріалу) аналіз хорових партитур;
- розбір репетицій або концертів провідних хорових колективів;
- виконання письмового аналізу хорової партитури.

Контроль знань та облік успішності

З метою перевірки повноти і міцності знань студентів, їх вміння застосовувати отримані знання на практиці учбовим планом передбачений екзамен в VI семестрі. По закінченні кожного семестру з даного предмета викладачем виставляється підсумкова оцінка.

Екзаменаційні вимоги включають:

- знання теоретичних основ предмета;
- вміння узагальнювати окремі положення методом порівняльного аналізу;
- практичні види роботи.

Орієнтовний зразок екзаменаційного білета

Хорові голоси, їх обсяг та коротка характеристика.

Загальні принципи інтонування акордів як найбільш розповсюдженої основи гармонічної хорової фактури.

Особливості хорового ансамблю в творі Є. Козака “Вівчарик”.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Початковий (“незадовільно”) – студент сприймає навчальний матеріал, відтворює його окремими реченнями за допомогою викладача.

Середній (“задовільно”) – студент володіє матеріалом та окремими навичками аналізу хорового твору, за допомогою викладача аналізує запропонований твір.

Достатній (“добре”) – студент володіє теоретичним матеріалом, навичками хорознавчого аналізу, добирає аргументи на підтвердження власного судження.

Високий (“відмінно”) – студент на високому рівні володіє теоретичним матеріалом, вміннями і навичками аналізу хорового твору, самостійно оцінює нові музичні явища, працює з різними джерелами інформації, систематизує і творчо використовує дібраний матеріал, виявляє творчі здібності та здатність до швидкого вирішення різноманітних навчальних завдань.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

II курс, III семестр

1	Роль і значення хорового співу в розвитку музичної культури.	2 год.
2	Тип та вид хору. Характеристика однорідних, мішаних та дитячих хорів.	2 год.
3	Хорові голоси, їх обсяг і коротка характеристика.	2 год.
4	Хорові партії, їх комплектування та діапазонно-темброва характеристика.	2 год.
5	Будова голосового апарату і принципи його роботи.	2 год.
6	Співоче дихання. Основні типи співочого дихання і його роль у звукоутворенні.	2 год.
7	Процес звукоутворення.	4 год.
8	Дикція. Особливості вокальної дикції.	4 год.
9	Навики співу з нюансами.	2 год.
10	Хоровий ансамбль. Види ансамблю та шляхи його досягнення.	4 год.
11	Хоровий стрій	2 год.
12	Мелодичний і гармонічний стрій.	2 год.
13	Інтонування діатонічних і хроматичних півтонів.	2 год.
14	Проблеми нестійкого інтонування у дітей та методика його виправлення.	2 год.

Всього – 34 год.

II курс, IV семестр

1	Виконавський аналіз хорового твору.	2 год.
2	План аналізу хорової партитури.	2 год.
3	Засоби виразності виконавця.	4 год.
4	Темп та метроритм у виконавстві.	4 год.
5	Динаміка як засіб виразності виконавця.	2 год.
6	Значення тембру в хоровій музиці.	2 год.
7	Жанри хорової музики.	2 год.
8	Музичний стиль.	4 год.
9	Академічний та народний напрямки в хоровому виконавстві.	2 год.
10	Видатні хормейстери України.	2 год.
11	Організаційні основи роботи академічного хору.	2 год.
12	Репетиції, їх планування.	1 год.
13	Режим репетиції.	2 год.
14	Підбір репертуару. Підбір концертних програм.	2 год.
15	Роль концертмейстера в роботі з хором. Робота з камертоном.	1 год.
16	Розспівування хору. Вправи та їх різноманітність.	2 год.
17	Методика роботи над хоровими творами.	2 год.
18	Самостійна робота диригента над хоровою партитурою.	2 год.

Всього – 40 год.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Основними напрямками самостійної роботи студентів з курсу “Хорознавство та методика роботи з хором” є підготовка до практичних занять, написання рефератів, розбір хорових творів. Користуючись теоретичними знаннями, студент повинен вміти самостійно визначити тип та вид даного хорового твору, продемонструвати знання технічних можливостей хорових партій, проаналізувати інтонаційні, ритмічні, гармонічні, фактурні особливості. Реферат має бути написаний за планом з використанням додаткових джерел інформації.

Зміст програми за темами

Поняття про хор. Типи і види хорів

Поняття про хор. Типи хорів (однорідний, мішаний, неповний мішаний). Характеристика їх вокально-технічних та художньо-виконавських можливостей. Види хорів (одноголосні, двоголосні, триголосні і т. д.). Сучасні професійні академічні і народні хори. Дитячі хори, їхні особливості та виконавські можливості.

Хорові партії та їх комплектування.

Визначення поняття “хорова партія” та характеристика її загального та робочого діапазону, регістрів, тембру, технічних і художніх можливостей.

Хорові голоси

Різновидності співочих голосів, характеристика їх вокально-технічних і художньо-виконавських можливостей.

Група дитячих голосів. Група жіночих голосів. Група чоловічих голосів

Характеристика та діапазон хорових голосів. Можливості та особливості їх використання в залежності від теситурних та динамічних умов.

Будова голосового апарату

Поняття про співочий голос. Будова голосового апарату.

Відділи голосового апарату:

- 1) органи дихання;
- 2) гортань з голосовими зв'язками;
- 3) артикуляційний апарат з системою резонаторних порожнин.

Співоче дихання

Основою вокально-хорової техніки є навик правильного співочого дихання. Значення дихання в хоровому співі. Відмінність співочого дихання від фізіологічного. Основні типи співочого дихання. Залежність характеру дихання від характеру твору.

Звукоутворення, звуковедення

Роль дихання в звукоутворенні.

Процес звукоутворення. Звукова атака, її види. Резонатори. Їх роль у формуванні співочого звука.

Теорії звукоутворення: міоеластична та нейрохронаксічна (теорія Р. Юссона).

Регістрова будова співочого голосу. Вирівнювання регістрів. Резонатори.

Різні види звуковедення (*legato, non legato, staccato, marcato* та ін.).

Дикція в хорі

Значення слова в хоровому співі.

Дикція як один із засобів розкриття змісту твору. Різниця в написанні та вимові слів. Особливості вимови голосних та приголосних звуків.

Особливості співочої дикції. Залежність дикції від характеру твору.

Навики співу з нюансами

Важливість навиків співу з нюансами у вокально-хоровій техніці. Залежність навиків співу з нюансами від навиків вокального дихання. Вміння поєднувати динаміку з правильною інтонацією. Вправи для відпрацювання даних навиків (поступова або різка зміна динаміки).

Хоровий ансамбль

Значення ансамблю як одного з елементів хорової звучності.

Частковий і загальний ансамбль. Різні види загальнохорового ансамблю (динамічний, ритмічний, тембровий, інтонаційний тощо).

“Природний” та “штучний” ансамблі. Шляхи їх досягнення. Значення вокальних вправ для досягнення ансамблю в хорі.

Стрій хору

Стрій хору – один з основних елементів хорової звучності. Два види строю – мелодичний та гармонічний.

Мелодичний стрій – досягнення унісону партії шляхом усвідомлення законів тяжіння ступеней ладу, правильного інтонування інтервалів у мажорному та мінорному ладах.

Гармонічний стрій та його зв'язок з мелодичним строем. Інтонування акордів.

Інтонування діатонічних і хроматичних півтонів.

Проблеми нестійкого інтонування у дітей

Нестійко інтонуючі діти – важлива проблема вокальної педагогіки. Основними причинами поганого інтонування є відсутність правильної координації між слухом і голосом, невміння утворювати співацький звук, керувати диханням, слабкий розвиток ладового слуху. Першочерговим завданням при навчанні дітей співу слід вважати розвиток вокального слуху та уважного вслуховування у спів.

Темп, метр і ритм у хоровому виконавстві

Значення темпу в хоровій музиці. Взаємозв'язок темпу, характеру і літературного тексту в хоровому виконавстві. Темпова термінологія. Метроном.

Особливості диригентського жесту при виконанні творів у повільному та швидкому темпах.

Динаміка в хоровому виконавстві

Динаміка як один із засобів музичної виразності. Роль нюансів у розкритті змісту хорового твору і взаємозв'язок динаміки з формою, стилем, теситурою та темпом.

Диригент хору – організатор і керівник хорового колективу

Професійні якості диригента, його суспільне обличчя.

Організаторські здібності, уміння згуртувати колектив для виконання складних творчих завдань.

Орієнтовний план практичних занять

- хорознавчий або методичний (відповідно до навчального матеріалу) аналіз хорових партитур;
- розбір репетицій або концертів хорових колективів;
- підбір вправ і розспівок для хору;
- виконання письмових робіт за різними темами: “Співочі голоси”, “Вокально-хорова дикція”, “Хоровий стрій” та ін.

План анотації до хорового твору

1. Загальні відомості про твір та його авторів:

- а) короткі біографічні відомості, творчий обрис, основні твори;
- б) аналіз літературного тексту і його використання композитором;
- в) жанр та ідейно-образний зміст твору.

2. **Музичні виражальні засоби** і їх роль у створенні цілісного художнього образу: форма, тематизм, принцип розвитку матеріалу, мелодика, гармонія, ладотональний план, поліфонія різних видів, фактура, метроритм, темп, динаміка, агогіка і т. д.

3. **Вокально-хоровий аналіз:** тип та вид хору, характеристика партій та їх використання, діапазон партій та всього хору, теситурні умови, тембр, особливості хорової дикції, голосоведення та ін.

4. **Виконавський план:** значення окремих епізодів і частин в становленні художнього образу; фразування, визначення часткових і загальних динамічних і смислових кульмінацій, штрихи, особливості диригування, труднощі при роботі над твором.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. *Володченко Ж. М.* Основи хорознавства. – Ніжин, 1999.
2. *Дмитревський Г. А.* Хороведение и управление хором. – М., 1961
3. *Краснощочков В. І.* Вопросы хороведения. – М., 1969.
4. *Лащенко А. П.* Хорова культура: аспекти вивчення і розвитку.
5. *Левандо П.* Хоровая фактура. – Л.: Музика, 1984.
6. *Мархлевський А.* Практичні основи роботи в хоровому класі. – К.: Музична Україна, 1986.
7. *Огороднов Д. Е.* Музыкально-певческое воспитание детей в общеобразовательной школе. – К.: Музична Україна, 1989.
8. *Пігров К. К.* Керування хором. – К., 1962.
9. *Романовський М.* Хоровой словарь. – Л., 1972.
10. *Соколов В.* Работа с хором. – Л.: Музыка, 1985.
11. *Стулова Г.* Хоровой класс. – М.: Просвещение, 1988.
12. *Ушкарев А.* Основы хорового письма. – М.: Музыка, 1986.
13. *Чесноков П. Г.* Хор и управление им. – М., 1952.